

*Dr. Udvardy György érsek,
Veszprémi Érsekség*

A rend és az ember¹

1. Bevezető megfontolások

A meghíváson túl jogos felvetés, miért osztja meg gondolatait egy püspök a rendvédelmi írások között. Kiindulópontként az Egyházi Törvénykönyv előírása ad magyarázatot, mely a püspök feladatának tekinti az Egyházmegye területén élő minden ember üdvösségének szolgálatát. Nemcsak a hívőkét, nemcsak akik vallásukat gyakorolják, hanem minden emberét.² Ez természetesen lelki feladatot is jelent, ugyanakkor magában foglalja a mindennapi élet gyakorlására vonatkozó feladatokat is: segíteni az itt élő embereket személyes és felelős döntéseik meghozatalában. Emellett a püspöknek a lehetőségekhez mérten a körülményeket is szükséges biztosítani, hogy az ember a végső célját szem előtt tartva tudja élni mindennapjai tevékenységét, mégpedig a közjó előmozdítása alapján. Ehhez elengedhetetlen az együttműködés megtalálása a jószándékú emberekkel, ahogyan a pápai dokumentumok is hivatkoznak címzettjeikre.

A jószándék nem valami érzést vagy pillanatnyi érzelmet jelent, hanem egy olyan döntést, amikor valaki, valakik a köz javáért elkötelezve élik életüket, szolgálatukat. Jelen írás gondolatmenete a rend alapvető tapasztalatából indul ki, lényegi elemeit érintve, majd a cselekvő ember és a rend viszonyát taglalja. Ezután néhány gondolat, sajátos jelenség következik a társadalmi rend és az ember viszonyáról, kapcsolatáról, végül a társadalmi rend és ennek szolgálata zárja az írást.

2. A rend tapasztalata – elemei

Mindannyiunk alapélménye, hogy rend vesz minket körül, rend után vágyunk. S ha mindannyian vágyunk utána, akkor feltételezetten léteznie kell ennek a rendnek. Mégpedig embernek megfelelő rendnek, mely az ember minden dimenzióját, minden vonatkozását, vágyait, képességeit, jövőjét, múltját, kapcsolatait meghatározza és szabályozza.³ Ezt erősíti meg, amikor a rend hiányát éljük át, bármilyen társadalmi jelenség vagy egyéni tragédia okán. Ekkor sokkal inkább felébred a vágy mind az egyénben, mind a közösségben a rend megteremtése iránt. Ezt az

¹ Az alább közölt írás az eredetileg a Tanulmányok „A HATÁRRENDESZETTŐL A RENDESZETTUDOMÁNYIG” című tudományos konferenciáról, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. Pécs, 2016, 1-4. oldalakon „A rend és az ember” címen publikált tanulmány eredeti változata.

² Codex Iuris Canonici, 383. kánon

³ KEK 299. 341.

alapvető tapasztalatot, vágyat sok filozófus próbálta már megragadni. Igen találó René Descartes megfogalmazása, mely szerint alapvető bizonyíték a rend és az Isten léte után: „*a csillagos ég felettem és az erkölcsi rend bennem*” és ez a kettő összeér.⁴ A teremtett világ rendje és az emberi világ rendje a vágyban, cselekvésben kapcsolódik. Fontos hangsúlyozni és talán napjainkban még jobban kell: minden tudományos tevékenységnek, kutatásnak, legyen ez orvostudomány, filozófia, neveléstudomány, vagy rendvédelem, szüksége van egy alapvető antropológiai alapvetésre.⁵ Egy meggyőződésre, bizonyosságra arról, hogy mit gondol az emberről. Ki az ember, akiről gondoskodni akarok? Ki az ember, aki előttem áll?

Európában a zsidó-keresztény biblikus tapasztalat egy lényegi antropológiai képet tár föl állításával, mely szerint a világban alapvetően rend van. A kozmosz jelenti a létezők összességét, s a benne létezők célnak megfelelő tevékenységét, életét. Ezzel együtt jeleníti meg a rend harmóniáját, a rend és a harmónia szoros kapcsolatát.

A rend lényegileg a Teremtőtől származik, hiszen a Teremtőben rend van: az egység, az igazság, a szépség, a jó, a szent volt valóságos léte. Ebben részesíti a teremtményeit, így tehát a teremtmény megfelel a Teremtőjének, vágyik az igaz, a szép, a szent, a tiszta és az ép után.⁶ A biblikus hagyomány állítja, hogy az ember az Isten képmása. Az értelmében, az akaratában és az ehhez tartozó felelősségében is. Tehát nem pusztán egy létforma, mely az istenképiséget megjeleníti, hanem éppen a cselekvő jelenlét az, ami az istenképiséget hordozza, jelenvalóvá teszi az értelemben, akaratban, szabadságban és a felelősségben.⁷

A rend, az erkölcsiség fölismerésének egy alap ajándéka az emberben a lelkiismeret.⁸ Sajnálatosan a lelkiismeret lehet rossz is. Lehet tévesen rossz, lehet vétkes kiindulópontja is egy-egy cselekvésnek. Ugyanakkor állítható, hogy a lelkiismeret van, a lelkiismeret ép, a lelkiismeret felelősen cselekszik, a lelkiismeret fejleszthető, növelhető, építhető.

Feltételezett az emberről, hogy képes szabadon dönteni, még akkor is, ha ez a szabadsága nem abszolút, nem mindenek fölötti. Hiszen fizikai korlátok, térbeli korlátok, időbeli korlátok kötik, melyeken nem tud átlépni, de úrrá tud lenni rajtuk. Ebben ragadható meg a szabadság, mint ahogyan nem lenne teljes körű a kiindulópont annak figyelembe vétele nélkül, hogy a szabadság nem csak ép formában, nemcsak teljes és sértetlen formában jelenik meg, hanem sérülései is lehetnek. Hiányozhat a szabadság megélése, a felelősség vállalása, vagy a szabadságban csak

⁴ Immanuel Kant: A gyakorlati ész kritikája, 1788. Második rész, zárszó

⁵ GS 36.

⁶ ETTK 46., 47.

⁷ KEK 356., 358.;

⁸ KEK 1776-1794.

az egyén érdeke, döntése jelenik meg, nem megfelelő arányban a közösség érdekével vagy megfélelkezve róla.⁹

Ezért szükséges a szabadságban gazdagítani, növelni az egyént, melyet az Egyház kiemelt feladatának tekint. Ugyanakkor vallja és elfogadja, sőt erősíti, hogy az egyén és a közösség cselekvését, együttélését ezen igazság és szabadság alapján szabályozni kell, annak érdekében, hogy a rend mindenki javát szolgálja. Ebben a rendben mutatkozik meg a teremtői akarat, melyből a rend ered. Ha olyan rend alakul ki, ami az ember méltóságát csorbítja, nem engedi növelni, korlátozza, vagy csak egy részterületen engedi, hogy szabadon cselekedjen, akkor nem felel meg teremtményi méltóságának. Ebből az is következik, hogy a társadalmat irányító törvényeknek ezt az alapvető rendet és rendharmóniát mind az egyén, mind a közösség számára az antropológiai alap szerint támogatniuk és segíteniük kell, s lehetőséget kell adniuk a szabadságra nevelésre.¹⁰

3. A cselekvő ember és a rend

A második gondolatkör a cselekvő ember és a rend viszonyát igyekszik bemutatni. Ennek indoka, hogy teljesen hiábavaló lenne a vágyakozás egyénben és közösségben a rend iránt, ha nem lenne adott az egyénnek a szükséges cselekvés lehetősége és szükségessége. Ebből következik, hogy mindig az ember cselekszik. Mindig a személy cselekszik, aki ért, aki képes megismerni, képes a jót, a saját és a közösség végső célját megismerni.¹¹

Az az egyén cselekszik, aki képes átfogóan gondolkodni. Nemcsak szűkösen, nemcsak rövid távon, nemcsak egy szűk érdekcsoport érdekeit szem előtt tartva, hanem átfogóan, egyetemlegesen. Aki képes maga elé célokat kitűzni, ezekért a célokért küzdeni, képes ezen célok elérése érdekében törvényt hozni, alkotni és ezeket a törvényeket betartani, betartatni, amire szükség van, éppen a szabadság sérülése okán. Mivel mindig az egyén cselekszik, fontos – és az Egyház is ebben nagy felelősséggel bír –, hogy az egyént teljes szabadságra, felelős szabadságra próbálja elsegíteni, a saját rendelkezésére álló eszközök fölhasználásával.

Természetesen ebben az alapviszonyban, miszerint a személy cselekszik, aki képes törvényt hozni, törvényt alkalmazni, lehetnek anomáliák is. Gondolhatunk itt a rend–törvény–egyéni–közösség viszonyára, vagy a törvény és a szabadság viszonyára. Előfordulhat aránytalanság. Példának okáért, amikor egy tekintélyelv eluralodik egy közösségen, esetleg olyan jogokat elvesz, csorbít, ami már a méltóságot és az ember szabadságát korlátozza. Vagy másik megközelítésben, amikor egy társadalom a törvények betartásának vagy betartatásának hiányában működésképtelenné válik, nem tudja betölteni a feladatát. Az anarchiára ez tipikusan jellemző,

⁹ ETTK 48., 131., 133.

¹⁰ ETTK 137.

¹¹ KEK 2427; ETTK 263., 354., 356.

vagy arra az esetre, amikor szűk érdekcsoportok irányítása alá kerül egy ország vagy egy népcsoport vezetése.

Kétségtelen tény, hogy a társadalomnak egyfajta szabályzó szerepet is be kell töltenie a rend és az egyén, a rend és a közösség viszonyában, az antropológiai viszonyokat mindvégig szem előtt tartva. Példaként említve a rendkívüli eseményeket, amikor szükségessé válik az egyébként érvényes, működő szabályok valamilyen módon, illetve ideig-óráig történő szűkítése, vagy pedig gyakorlásuk felfüggesztése. Ebben nagyon sok veszély rejtezik, de a közösség, a köz java megkívánhat ilyen döntéseket.

Ugyanígy előfordulhat, hogy egyébként megszokott szabadságjogokat egy közösség bizonyos indokok alapján korlátozhat a köz érdekében. A védelem és a cél érdekében számtalan helyen lehetne példákat hozni. Mindezen rendelkezéseknek, vagy döntéseknek, cselekvéseknek, melyek az egyén és a közösség, a rend, a törvény és az egyén viszonyát szabályozzák, alapvetően a közjó, a köz java az, ami rendezőelvként jelenik meg. Ennek rövid meghatározása így hangzik a Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiumában a *Gaudium et Spes* lelkipásztori konstitúció alapján: „A közjó a társadalmi élet azon feltételeinek az összessége, amelyek lehetővé teszik a csoportok és egyének tökéletességének megvalósítását”.¹² Összszabályról van szó, közfeltétel-rendszerrel, mind az egyén, mind a közösség javának a szolgálatára.¹³

A törvény megszületésének, a törvény kialakításának figyelemreméltó folyamata és oka figyelhető meg a társadalmakban. Azon túl, hogy a szakemberek reagálnak egy-egy jelenségre, eseményre, úgy ítélik meg, hogy szabályozni kell azt, ezért megszületnek az új törvények. A társadalom fölismeri a helyzetet az intézkedés meghozatalára.

Érdekes jelenség ugyancsak, amikor egy szűk csoport vagy kisebbségi csoport saját érdekeit, saját elgondolását érvényre juttatva bizonyos jogokat feszeget, bizonyos jogokat átlép, majd pedig teret nyerve és érvényesítve saját érdekét, eljut odáig a folyamat, hogy megjelenik a jog, a szűk csoport érdekeinek képviselője, egészen a törvényhozás szintjén. Számtalan példát lehetne erre hozni, sok jót lehetne felsorolni és olyanokat is, melyek aggodalomra adhatnak okot.

4. A társadalmi rend és ennek szolgálata

Befejezésként a társadalmi rend és ennek szolgálata, működési feltételei kapcsán, a Katolikus Egyház Katekizmusa alapján két nagyon-nagyon fontos, egyébként abszolút emberi fogalmat szeretnék kiemelni. Az első a tekintély,¹⁴ a második

¹² A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma 407., Vö. GS 26.

¹³ EG 217-237.

¹⁴ Vö. KEK 1897-1904.

a bizalom.¹⁵ Olyan tekintély, ami bizalmon alapul, és képes előmozdítani egy közösség rend utáni vágyát, a rend megélésének tapasztalatát. Bármelyik sérül vagy bármelyik hiányzik, akkor egy társadalom, egy közösség nehezen működtethető vagy működésképtelenség irányába sodródik.

Köszönöm a rendvédelmi dolgozók csendes, háttérben lévő szolgálatát, az emberért végzett, törvények betartatásáért végzett munkáját. A szolgálatot, mely egyrészt napról napra személyes döntést is kíván Önöktől, másrészt a személyes döntés mellett szakmai fölkeszültséget is. Mindkettő egyaránt fontos és kívánatos. Köszönöm a közjóért végzett szolgálatot, önmaguk odaszentelését a közösség javáért. Legfőképpen pedig köszönöm, hogy ez a munka önmagában, jelenlétük egy közösségben, társadalmunkban a jóba vetett hitnek, bizalomnak a megtestesítése.

IRODALOMJEGYZÉK

1. A Katolikus Egyház Katekizmusa (1994), Szent István Társulat, Budapest (KEK)
2. A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma, Szent István Társulat, Budapest, 2013
3. Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma (2007), (Szent István Kézikönyvek 12.) Szent István Társulat, Budapest (ETTK)
4. Felelősségünk a teremtett világért. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a teremtett világ védelméről. (2008) Szent István Társulat, Budapest
5. Ferenc pápa Evangelii Gaudium (EG) kezdetű apostoli buzdítása az evangélium hirdetéséről a mai világban. Szent István Társulat, Budapest, 2014
6. Ferenc pápa Laudato si' (LS) – Áldott légy! kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról. Szent István Társulat, Budapest, 2015
7. II. János Pál pápa Centesimus Annus (CA) kezdetű enciklikája a Rerum Novarum enciklika kibocsátásának századik évfordulója alkalmából, in: Az Egyház társadalmi tanítása. Dokumentumok, GOJÁK J. – TOMKA M. (szerk.), Szent István Társulat, Budapest, (1993), 531–570. o.
8. II. Vatikáni Zsinat, Gaudium et Spes (GS) kezdetű lelkipásztori konstitúció az Egyházról a mai világban (2007). In: A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai, Diós István (szerk.), (Szent István Kézikönyvek 2.) Szent István Társulat, Budapest, 607–740. o.
9. XVI. Benedek: Caritas in Veritate (CV) kezdetű enciklikája a püspököknek, a papoknak és diakónusoknak, az Istennek szentelt személyeknek, a Krisztushívő laikusoknak és minden jóakarátú embernek az ember teljes értékű fejlődéséről a szeretetben és az igazságban (2009). Pápai megnyilatkozások 46. köt. Diós István (ford.). Szent István Társulat, Budapest

¹⁵ Vö. KEK 301.,304., 2086., 2486., 2828., 2836.